

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 24 października 2013 r. *

Obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych — Dyrektywa 72/166/EWG — Artykuł 3 ust. 1 — Dyrektywa 90/232/EWG — Artykuł 1 — Wypadek drogowy — Zgon pasażera — Prawo do zadośćuczynienia dla małżonka i małoletniego dziecka — Szkoda niematerialna — Zadośćuczynienie — Objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem

W sprawie C-22/12

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Krajský súd v Prešove (Słowacja) postanowieniem z dnia 8 listopada 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 stycznia 2012 r., w postępowaniu:

Katarína Haasová

przeciwko

Rastislavowi Petříkowi,

Blance Holingovej,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta, prezes izby, J.L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.C. Bonichot i A. Arabadjiev (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: N. Jääskinen,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu słowackiego przez B. Ricziovą, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu estońskiego przez M. Linntam, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez A. Tokára, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: słowacki.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 lipca 2013 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy interpretacji art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z dnia 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.U. L 103 s. 1, zwanej dalej „pierwszą dyrektywą”) oraz art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy Rady 90/232/EWG z dnia 14 maja 1990 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (Dz.U. L 129, s. 33, zwanej dalej „trzecią dyrektywą”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy K. Haasovą, działającą w imieniu własnym i w imieniu swej małoletniej córki Kristíny Haasovej, urodzonej w dniu 22 kwietnia 1999 r., a R. Petrikiem i B. Holingovą w przedmiocie zadośćuczynienia przez nich z tytułu odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych za szkodę niemajątkową powstałą wskutek zgonu Vladimíra Haasa, będącego małżonkiem Kataríny Haasovej i ojcem Kristíny Haasovej, w wypadku drogowym na terytorium Czech.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe prywatne

- 3 Artykuł 3 Konwencji o prawie właściwym dla wypadków drogowych, zawartej w Hadze w dniu 4 maja 1971 r. (zwanej dalej „konwencją haską z 1971 r.”), ratyfikowanej przez Republikę Słowacką i Republikę Czeską oraz przez inne państwa członkowskie Unii Europejskiej, a także niektóre państwa trzecie, przewiduje

„Prawem właściwym jest prawo wewnętrzne państwa, w którym nastąpił wypadek”.

- 4 Artykuł 4 tej konwencji przewiduje

„Z zastrzeżeniem artykułu 5 przyjmuje się następujące wyjątki od postanowień artykułu 3:

- a) Jeżeli w wypadku uczestniczy tylko jeden pojazd, który jest zarejestrowany w państwie innym niż to, w którym nastąpił wypadek, do odpowiedzialności stosuje się prawo wewnętrzne państwa rejestracji:
 - wobec kierowcy, posiadacza, właściciela i innej osoby mającej prawo do pojazdu, niezależnie od jej miejsca stałego pobytu,
 - wobec ofiary będącej pasażerem, jeżeli jej miejscem stałego pobytu jest państwo inne niż to, w którym nastąpił wypadek,
 - wobec ofiary znajdującej się poza pojazdem na miejscu wypadku, jeżeli miała miejsce stałego pobytu w państwie rejestracji.
 - Jeżeli jest wiele ofiar, określa się prawo właściwe oddzielnie dla każdej z nich.

- b) Jeżeli w wypadku uczestniczy wiele pojazdów, postanowienia litery a) stosuje się tylko wówczas, gdy wszystkie pojazdy są zarejestrowane w tym samym państwie.

[...]”.

- 5 Artykuł 8 tej konwencji stanowi:

„Prawo właściwe określa w szczególności:

- 1) przesłanki i zakres odpowiedzialności;
- 2) odstawy zwolnienia od odpowiedzialności, ograniczenie odpowiedzialności oraz podział odpowiedzialności;
- 3) istnienie oraz rodzaj obrażeń ciała lub szkody, za które należy się odszkodowanie;
- 4) rodzaj oraz zakres szkód;
- 5) cesję i dziedziczenie prawa do odszkodowania;
- 6) osoby poszkodowane i uprawnione do odszkodowania;
- 7) odpowiedzialność przełożonego za czyny podwładnego oraz pracodawcy za czyny pracownika;
- 8) przedawnienie i prekluzję, łącznie z zasadami dotyczącymi początku biegu przedawnienia lub prekluzji, oraz przerwy lub zawieszenia biegu”.

Prawo Unii

- 6 Artykuł 28 rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) (Dz.U. L 199, s. 40, zwanego dalej „rozporządzeniem Rzym II”), zatytułowany „Stosunek do istniejących konwencji międzynarodowych”, stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie nie uchybia stosowaniu konwencji międzynarodowych, których stronami, w chwili przyjęcia niniejszego rozporządzenia, jest jedno lub kilka państw członkowskich, a które ustanawiają normy kolizyjne odnoszące się do zobowiązań pozaumownych.

2. Niniejsze rozporządzenie ma jednak w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi pierwszeństwo przed konwencjami zawartymi wyłącznie pomiędzy dwoma lub więcej państwami członkowskimi, w zakresie w jakim konwencje takie dotyczą kwestii uregulowanych niniejszym rozporządzeniem”.

- 7 Artykuł 1 pierwszej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„W rozumieniu niniejszej dyrektywy:

[...]

2. »osoba poszkodowana« oznacza osobę, której przysługuje odszkodowanie z powodu strat lub szkód spowodowanych przez pojazdy;

[...]”.

- 8 Artykuł 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy stanowi:

„[...] [k]ażde państwo członkowskie podejmie wszelkie stosowne środki, aby zapewnić, że [by] odpowiedzialność cywilna odnosząca się do ruchu pojazdów normalnie przebywających na jego terytorium [była] objęta ubezpieczeniem. Zakres pokrycia szkód oraz warunki ubezpieczenia zostaną ustalone w ramach tych środków”.

- 9 Artykuł 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy 84/5/EWG Rady z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych (Dz.U. 1984, L 8, s. 17), zmienionej dyrektywą 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. (Dz.U. L 149, s. 14) (zwanej dalej „drugą dyrektywą”), przewiduje:

„1. Ubezpieczenie, o którym mowa w art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy], pokrywa obligatoryjnie zarówno szkody majątkowe, jak i szkody na osobie [uszkodzenia ciała].

2. Bez uszczerbku dla możliwości ustanowienia przez państwa członkowskie wyższych sum gwarancyjnych każde państwo członkowskie wymaga obowiązkowego ubezpieczenia co najmniej w zakresie następujących kwot:

- a) w przypadku szkód na osobie [uszkodzeń ciała] – minimalna suma gwarancyjna w wysokości 1 000 000 EUR na jednego poszkodowanego lub 5 000 000 EUR na jedno zdarzenie szkodowe, niezależnie od liczby poszkodowanych;
- b) w przypadku szkód materialnych – 1 000 000 EUR na jedno zdarzenie szkodowe, niezależnie od liczby poszkodowanych.

Jeśli zajdzie taka potrzeba, państwa członkowskie mogą ustanowić okres przejściowy trwający do pięciu lat na dostosowanie minimalnych sum gwarancyjnych do kwot przewidzianych w niniejszym ustępie, liczony od upływu terminu do wykonania dyrektywy [2005/14].

Państwa członkowskie, które ustanowią taki okres przejściowy, poinformują o tym Komisję i wskażą czas trwania tego okresu.

W ciągu 30 miesięcy od upływu terminu do wykonania dyrektywy [2005/14] państwa członkowskie podniosą sumy gwarancyjne do co najmniej połowy kwot określonych w niniejszym ustępie”.

- 10 Artykuł 1 trzeciej dyrektywy przewiduje między innymi, że „ubezpieczenie, określone w art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy], obejmuje odpowiedzialność z tytułu uszkodzenia ciała wszystkich pasażerów, innych niż kierowca, wynikającą z ruchu pojazdu”.

Prawo krajowe

Prawo słowackie

- 11 Artykuł 11 ustawy nr 40/1961 wprowadzającej kodeks cywilny (zwanej dalej „słowackim kodeksem cywilnym”) stanowi:

„Osoba fizyczna ma prawo do ochrony swej własnej osoby, w szczególności do ochrony życia, czci, godności ludzkiej oraz życia prywatnego, dobrego imienia i swobody wypowiedzi”.

12 Artykuł 13 słowackiego kodeksu cywilnego przewiduje:

„1) Osoba fizyczna ma w szczególności prawo wymagać zaprzestania bezprawnych zachowań naruszających prawo do ochrony jej własnej osoby, usunięcia konsekwencji takich naruszeń i odpowiedniego zadośćuczynienia.

2) Jeżeli nie jest możliwe odpowiednie odszkodowanie w rozumieniu ust. 1, a w szczególności w przypadku poważnego naruszenia godności osoby fizycznej lub jej prestiżu społecznego, ma ona ponadto prawo do pieniężnego zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową

3) Wysokość zadośćuczynienia w rozumieniu ust. 2 określa sąd, uwzględniając powagę powstałej szkody niemajątkowej oraz okoliczności, w których nastąpiło naruszenie prawa”.

13 Artykuł 4 ustawy nr 381/2001 o obowiązkowym ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane ruchem pojazdów mechanicznych (zwanej dalej „słowacką ustawą o obowiązkowym ubezpieczeniu”) stanowi:

„1) Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej ma zastosowanie w stosunku do każdej osoby odpowiedzialnej za szkodę spowodowaną ruchem pojazdu mechanicznego wskazanego w umowie ubezpieczenia.

2) Osoba ubezpieczona ma prawo żądać na podstawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej, aby ubezpieczyciel zaspokoił w jej imieniu rzeczywiste i udowodnione roszczenia o odszkodowanie osoby poszkodowanej za:

a) uszkodzenie ciała lub zgon,

b) szkodę wyrządzoną osobie poszkodowanej wskutek zniszczenia, kradzieży lub utraty rzeczy,

c) koszty poniesione w związku z zastępstwem prawnym w celu dochodzenia roszczeń, o których mowa pod lit. a), b) i d), jeżeli ubezpieczyciel nie wywiązał się z obowiązków wskazanych w art. 11 ust. 6 lit. a) lub b) albo bezzasadnie odmówił wykonania umowy ubezpieczenia lub bezzasadnie zmniejszył kwotę wypłaconego odszkodowania,

d) utracony zarobek.

3) Osoba ubezpieczona ma na podstawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej prawo, aby ubezpieczyciel zapłacił w jej imieniu osobom mającym w tym interes rzeczywiste, udowodnione i zapłacone koszty pomocy medycznej, zasiłki chorobowe, zasiłki z tytułu ubezpieczenia społecznego, świadczenia związane z nieszczęśliwymi wypadkami, zasiłki inwalidzkie, świadczenia emerytalne, jeżeli osoba ubezpieczona jest zobowiązana do ich zapłaty na rzecz osób mających interes”.

Prawo czeskie

14 Artykuł 11 ustawy nr 40/1964 wprowadzającej kodeks cywilny (zwanej dalej czeskim kodeksem cywilnym) stanowi:

„Osoba fizyczna ma prawo do ochrony swej własnej osoby, w szczególności do ochrony życia, zdrowia, czci, godności ludzkiej oraz życia prywatnego, dobrego imienia i swobody wypowiedzi”.

15 Artykuł 13 czeskiego kodeksu cywilnego przewiduje:

„1) Osoba fizyczna ma w szczególności prawo wymagać zaprzestania bezprawnych zachowań naruszających prawo do ochrony jej własnej osoby, usunięcia konsekwencji takich naruszeń i odpowiedniego zadośćuczynienia.

2) Jeżeli nie jest możliwe odpowiednie zadośćuczynienie w rozumieniu ust. 1, a w szczególności w przypadku poważnego naruszenia godności osoby fizycznej lub jej prestiżu społecznego, ma ona ponadto prawo do zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową.

3) Wysokość zadośćuczynienia w rozumieniu ust. 2 określa sąd, uwzględniając powagę powstałej szkody niemajątkowej oraz okoliczności, w których nastąpiło naruszenie prawa.

16 Artykuł 444 omawianego kodeksu stanowi:

„1) W przypadku uszkodzenia ciała ból osoby poszkodowanej i szkoda społeczna dają prawo do odszkodowania ryczałtowego.

[...]

3) W przypadku zgonu bliskim zmarłej osoby przysługuje odszkodowanie ryczałtowe:

a) w wysokości 240 000 [koron czeskich (CZK)] w przypadku utraty współmałżonka;

[...]”.

17 Artykuł 6 ustawy nr 168/1999 o ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów (zwanej dalej czeską ustawą o obowiązkowym ubezpieczeniu) stanowi:

„1) Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej ma zastosowanie w stosunku do każdej osoby odpowiedzialnej za szkodę spowodowaną ruchem pojazdu wskazanego w umowie ubezpieczenia.

2) Z zastrzeżeniem odmiennych przepisów niniejszej ustawy osoba ubezpieczona ma prawo żądać, aby ubezpieczyciel zapłacił na jej rachunek odszkodowanie osobie poszkodowanej w zakresie i w kwocie określonych w kodeksie cywilnym za:

a) uszkodzenie ciała lub zgon,

b) szkodę wyrządzoną osobie poszkodowanej mającą źródło w uszkodzeniu, zniszczeniu lub utracie rzeczy oraz szkodę mającą źródło w kradzieży rzeczy, jeżeli osoba fizyczna utraciła możliwość władania nią,

c) utracony zarobek,

d) wydatki poniesione w związku z zastępstwem prawnym w celu dochodzenia roszczeń, o których mowa pod lit. a), b) i c); w odniesieniu jednak do szkód, o których mowa pod lit. b) i c), jedynie w przypadku niedochowania przez ubezpieczyciela terminu, o którym mowa w art. 9 ust. 3 lub w przypadku gdy ubezpieczyciel bezzasadnie odmówił wykonania umowy ubezpieczenia lub bezzasadnie zmniejszył świadczenie ubezpieczeniowe,

pod warunkiem że osoba poszkodowana dochodziła swojego roszczenia i wykazała je oraz że zdarzenie wywołujące szkodę będące u źródła takiej szkody, za które odpowiada ubezpieczyciel, nastąpiło w okresie, w którym ubezpieczenie od odpowiedzialności pozostawało w mocy, z wyjątkiem okresu przerwy w nim”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 18 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i z wyjaśnień sądu odsyłającego udzielonych w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wyjaśnień skierowany do niego przez Trybunał zgodnie z art. 101 regulaminu postępowania przed nim wynika, że zgon V. Haasa nastąpił w dniu 7 sierpnia 2008 r. na terytorium Czech w wypadku drogowym spowodowanym przez R. Petrika, kierującego turystycznym pojazdem samochodowym należącym do B. Holingovej.
- 19 Zarejestrowany w Słowacji samochód B. Holingovej, w którym znajdował się V. Haas, zderzył się z samochodem ciężarowym zarejestrowanym w Republice Czeskiej. K. Haasová i jej córka przybywały w chwili wypadku na Słowacji.
- 20 Wyrokiem sądu karnego Okresný súd Vranov nad Topľou (Słowacja) R. Petrík został uznany za winnego między innymi przestępstwa nieumyślnego spowodowania śmierci i obrażeń cielesnych oraz skazany na karę dwóch lat pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem wykonania kary. Na podstawie art. 50 ust. 2 i art. 51 ust. 4 lit. c) słowackiego kodeksu karnego nałożono na niego obowiązek naprawienia spowodowanych szkód, w tym między innymi szkody wyrządzonej K. Haasovej, która została wyceniona na kwotę 1 057,86 EUR.
- 21 Ponadto K. Haasová i jej córka pozwały R. Petrika i B. Holingovą w celu uzyskania zadośćuczynienia pieniężnego za szkodę niemajątkową poniesioną w wyniku utraty małżonka i ojca na podstawie art. 13 ust. 2 i 3 słowackiego kodeksu cywilnego. W pierwszej instancji R. Petrík i B. Holingová zostali zobowiązani do zapłaty zadośćuczynienia w wysokości 15 000 EUR z tytułu wspomnianej szkody. Wszystkie strony wniosły apelację od tego wyroku przed Krajský súd v Prešove (Słowacja).
- 22 Zdaniem sądu odsyłającego biorąc pod uwagę okoliczności faktyczne, należy zastosować czeskie prawo materialne, a w szczególności art. 444 ust. 3 czeskiego kodeksu cywilnego, który w wypadku zgonu przewiduje, że współmałżonkowi mającemu prawa poszkodowanego przysługuje odszkodowanie ryczałtowe w wysokości 240 000 CZK. Tymczasem pojawia się kwestia adekwatności tego odszkodowania i w konsekwencji prawa do uzupełniającego zadośćuczynienia na podstawie art. 11 rzeczonego kodeksu.
- 23 W tym względzie sąd odsyłający jest zdania, że prawa K. Haasovej i jej córki stanowią pochodną praw poszkodowanego, jako że życie V. Haasa było chronione przez art. 11 rzeczonego kodeksu. Sąd odsyłający wyjaśnia, że art. 11–16 słowackiego i czeskiego kodeksu cywilnego zapewniają ochronę osoby, obejmującą w szczególności ochronę życia, czci, godności ludzkiej oraz życia prywatnego, dobrego imienia oraz swobody wypowiedzi przed „krzywdą”, który to termin jest używany dla opisanie szkody niematerialnej wynikającej z naruszenia prawa do tej ochrony.
- 24 Sąd odsyłający wyjaśnia również, że na mocy słowackiej ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu właściciel pojazdu samochodowego ma prawo żądać, aby ubezpieczyciel zapewnił w jego imieniu osobie poszkodowanej w wypadku, za który ponosi on odpowiedzialność, naprawę rzeczywistej i udowodnionej szkody w granicach określonych we wspomnianej ustawie oraz na podstawie warunków ubezpieczenia i w konsekwencji naprawę szkody polegającej na uszkodzeniu ciała i koszty poniesione w razie zgonu.
- 25 W rozpatrywanym przypadku B. Holingová zawarła umowę obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z Allianz-Slovenská poisťovňa a.s. (zwaną dalej „Allianz”). Jako że osobie odpowiedzialnej za szkodę przysługiwało w stosunku do ubezpieczyciela roszczenie regresowe o odszkodowanie za szkodę, za którą była ona odpowiedzialna, konieczne było wezwanie ubezpieczyciela do uczestnictwa w postępowaniu odszkodowawczym w charakterze interwenienta, gdyż miał on uzasadniony interes w rozstrzygnięciu sporu. Tym samym z inicjatywy sądu odsyłającego Allianz została wezwana do uczestnictwa w postępowaniu w tym charakterze.

- 26 Tymczasem Allianz ma taki uzasadniony interes, jedynie jeżeli wykonywane prawo jest objęte zakresem obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Gdyby bowiem szkoda niemajątkowa w postępowaniu głównym nie była objęta zakresem obowiązkowego ubezpieczenia, interwencja Allianz w postępowaniu nie byłaby uzasadniona.
- 27 Zdaniem sądu odsyłającego naprawa szkód polegających na uszkodzeniu ciała odnosi się również częściowo do szkody niemajątkowej, czyli cierpienia i trudności w życiu społecznym. Pojęcie szkody objętej umową ubezpieczenia zawiera w sobie również szkody o charakterze niemajątkowym, a w szczególności o charakterze niematerialnym, moralnym lub emocjonalnym.
- 28 Sąd odsyłający uważa ponadto, że zgodnie z pierwszą i trzecią dyrektywą państwa członkowskie mają obowiązek podjąć wszelkie stosowne środki, aby zapewnić, by odpowiedzialność cywilna za szkody wynikłe z ruchu pojazdów zwykle znajdujących się na ich terytorium była objęta ubezpieczeniem w celu ochrony ubezpieczonych stron i poszkodowanych w wypadkach oraz w celu zagwarantowania odszkodowania względnie zadośćuczynienia za szkody lub krzywdy objęte zakresem obowiązkowych ubezpieczeń pojazdów mechanicznych.
- 29 Tymczasem Allianz odmawia wypłaty zadośćuczynienia za poniesioną szkodę niemajątkową, uzasadniając, iż zadośćuczynienie za taką szkodę na mocy art. 13 słowackiego kodeksu cywilnego nie stanowi przedmiotu obowiązkowej umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdu mechanicznego, ponieważ prawo do takiego zadośćuczynienia nie jest objęte zakresem ubezpieczenia wyznaczonym przez słowackie i czeskie ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu.
- 30 Sąd odsyłający uważa, iż kwestia ta jest decydująca, jako że powinno nastąpić również zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową poniesioną przez osobę bliską poszkodowanego w wypadku drogowym, która mogłaby zostać naprawiona zgodnie z art. 13 ust. 2 i 3 mającego zastosowanie kodeksu cywilnego i którą w szerokim znaczeniu należy rozumieć jako uszkodzenie ciała wymienione w art. 4 ust. 2 lit. a) słowackiej ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu. W następstwie powyższego zadośćuczynienie za tę szkodę niemajątkową powinno zatem być objęte zakresem odpowiedzialności ubezpieczyciela na podstawie umowy obowiązkowego ubezpieczenia.
- 31 W tych okolicznościach Krajský súd v Prešove postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy art. 1 akapit pierwszy [trzeciej dyrektywy] w związku z art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy] należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi prawa krajowego (takiemu jak art. 4 słowackiej ustawy [o obowiązkowym ubezpieczeniu] i art. 6 czeskiej ustawy [o obowiązkowym ubezpieczeniu]), zgodnie z którym odpowiedzialność cywilna wynikająca z ruchu pojazdów mechanicznych nie obejmuje wyrażonej w formie pieniężnej szkody niemajątkowej poniesionej przez pozostające przy życiu osoby bliskie poszkodowanych w wypadku drogowym będącym następstwem ruchu pojazdów mechanicznych?
- 2) W przypadku udzielenia na pierwsze pytanie odpowiedzi, iż wspomniany przepis prawa krajowego nie jest sprzeczny z prawem Unii – czy art. 4 ust. 1, 2 i 4 słowackiej ustawy [o obowiązkowym ubezpieczeniu] i art. 6 czeskiej ustawy [o obowiązkowym ubezpieczeniu] należy interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, zgodnie z art. 1 akapit pierwszy [trzeciej dyrektywy] w związku z art. 3 ust. 1 [pierwszej dyrektywy] przyznał pozostającym przy życiu osobom bliskim poszkodowanych w wypadku drogowym będącym następstwem ruchu pojazdów mechanicznych, jako podmiotom poszkodowanym, również prawo do zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej?”.

W przedmiocie dopuszczalności pytań prejudycjalnych

- 32 Rząd słowacki oraz Komisja wyrazili wątpliwości w odniesieniu do dopuszczalności pytań prejudycjalnych, podnosząc, że postanowienie odsyłające nie zawiera żadnego przedstawienia okoliczności faktycznych towarzyszących wypadkowi drogowemu niezbędnych dla zrozumienia sporu w postępowaniu głównym. Rząd słowacki uważa ponadto, że pytaniom tym brak znaczenia dla celów rozstrzygnięcia omawianego sporu, ponieważ Allianz nie jest jego stroną, a orzeczenie jakie sąd krajowy wyda w jego ramach, nie będzie wiążące dla tego ubezpieczyciela.
- 33 W tym względzie należy zaznaczyć, że w odpowiedzi na wniosek o udzielenie wyjaśnień skierowany przez Trybunał zgodnie z art. 101 regulaminu postępowania do sądu odsyłającego sąd ten, po pierwsze, wyjaśnił okoliczności towarzyszące wypadkowi drogowemu będącemu u źródła postępowania głównego, a po drugie, wskazał, że odpowiedź Trybunału będzie decydująca dla celów oceny udziału Allianz w postępowaniu głównym jako interwenienta, a więc w odniesieniu do wiążącego charakteru w stosunku do tego przedsiębiorstwa wyroku, jaki ma być wydany w tym postępowaniu.
- 34 W tych okolicznościach pytania prejudycjalne należy uznać za dopuszczalne.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 35 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający stara się w istocie ustalić, czy art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy i art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych musi obejmować zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy zmarli w wypadku drogowym.
- 36 Tytułem wstępu należy zaznaczyć, że sąd odsyłający, po pierwsze, wyjaśnił, iż mającym zastosowanie do okoliczności postępowania głównego w świetle art. 3 i 4 konwencji haskiej z 1971 r. i art. 28 rozporządzenia Rzym II prawem w zakresie odpowiedzialności cywilnej jest prawo czeskie, a po drugie, wskazał, iż zadane pytania nie dotyczą objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej uregulowanego w części szóstej czeskiego kodeksu cywilnego, a więc odszkodowania ryczałtowego przewidzianego w art. 444 tego kodeksu. Sąd odsyłający uważa bowiem, że art. 11 i 13 czeskiego kodeksu cywilnego, odnoszące się do ochrony osoby, mają zastosowanie niezależnie od tych przepisów dotyczących odpowiedzialności cywilnej i wyjaśnił, że pytania te dotyczą wyłącznie objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem zadośćuczynienia za szkodę niematerialną przysługującego na podstawie przepisów o ochronie osoby.
- 37 W tym kontekście należy przypomnieć, że z preambuły dyrektyw pierwszej i drugiej wynika, iż zmierzają one z jednej strony do zapewnienia zarówno swobodnego ruchu pojazdów znajdujących się zwykle na terytorium Unii, jak i przemieszczania się osób w tych pojazdach, oraz z drugiej strony do zagwarantowania poszkodowanym w wypadkach spowodowanych przez te pojazdy podobnego sposobu traktowania, bez względu na miejsce w obrębie terytorium Unii, w którym nastąpił wypadek (wyrok z dnia 23 października 2012 r. w sprawie C-300/10 Marques Almeida, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 38 Pierwsza dyrektywa, doprecyzowana i uzupełniona przez dyrektywy drugą i trzecią, zobowiązuje zatem państwa członkowskie do zagwarantowania, aby odpowiedzialność cywilna wynikająca z ruchu pojazdów mechanicznych przebywających zwykle na ich terytorium była objęta ubezpieczeniem, i precyzuje w szczególności typy szkód i poszkodowanych osób trzecich, które ubezpieczenie to ma objąć (ww. wyrok w sprawie Marques Almeida, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 39 Należy jednakże przypomnieć, że obowiązek objęcia ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej szkód poniesionych w związku ruchem pojazdów mechanicznych przez osoby trzecie jest rzeczą odrębną od zakresu odszkodowań wypłacanych im z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego. Pierwsza kwestia jest bowiem objęta gwarancją prawa Unii i w nim zdefiniowana, druga natomiast – jest co do zasady regulowana przez prawo krajowe (ww. wyrok w sprawie Marques Almeida, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 40 W kwestii tej Trybunał orzekł już, że tak z celu, jak i z brzmienia pierwszej, drugiej i trzeciej dyrektywy wynika, że nie zmierzają one do harmonizacji systemów odpowiedzialności cywilnej państw członkowskich i że w obecnym stanie prawa Unii państwa te zachowują swobodę w określaniu systemu odpowiedzialności cywilnej mającego zastosowanie do szkód wynikających z ruchu pojazdów mechanicznych (ww. wyrok w sprawie Marques Almeida, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 41 W konsekwencji, w świetle w szczególności art. 1 pkt 2 pierwszej dyrektywy, w obecnym stanie prawa Unii państwa członkowskie zasadniczo zachowują swobodę w określaniu w ramach swych systemów odpowiedzialności cywilnej zwłaszcza podlegających naprawie szkód wyrządzonych przez pojazdy mechaniczne, zakresu odszkodowania za te szkody i osób uprawnionych do rzeczowej naprawy.
- 42 Trybunał wyjaśnił jednak, że państwa członkowskie powinny wykonywać swoje kompetencje w tej dziedzinie przestrzegając prawa Unii oraz że przepisy krajowe regulujące odszkodowania z tytułu wypadków wynikających z ruchu pojazdów nie mogą pozbawiać skuteczności (*effet utile*) dyrektyw pierwszej, drugiej i trzeciej (ww. wyrok w sprawie Marques Almeida, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 43 Jeżeli chodzi o objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem wyrządzonych przez pojazdy mechaniczne szkód podlegających naprawieniu zgodnie z krajowym prawem w dziedzinie odpowiedzialności cywilnej, art. 3 ust. 1 zdanie drugie pierwszej dyrektywy niewątpliwie, jak zaznaczył to rząd niemiecki, pozostawiał państwom członkowskim zadanie określenia szkód objętych obowiązkowym ubezpieczeniem oraz jego warunków (zob. podobnie wyrok z dnia 28 marca 1996 r. w sprawie C-129/94 Ruiz Bernáldez, Rec. s. I-1829, pkt 15).
- 44 Niemniej jednak w celu zmniejszenia rozbieżności, jakie istniały pomiędzy ustawodawstwami państw członkowskich w odniesieniu do zakresu obowiązku ubezpieczenia, art. 1 drugiej dyrektywy ustanowił w dziedzinie odpowiedzialności cywilnej obowiązek objęcia szkód majątkowych i uszkodzeń ciała ubezpieczeniem do wysokości pewnych określonych kwot. Artykuł 1 trzeciej dyrektywy rozszerzył ten obowiązek ubezpieczenia na uszkodzenia ciała pasażerów innych niż kierowcy (ww. wyrok w sprawie Ruiz Bernáldez, pkt 16).
- 45 Państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia, by odpowiedzialność cywilna wynikająca z ruchu pojazdów, mająca zastosowanie zgodnie z ich prawem krajowym, była objęta ubezpieczeniem zgodnym z przepisami pierwszej, drugiej i trzeciej dyrektywy (ww. wyrok w sprawie Marques Almeida, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 46 Z powyższego wynika, że przysługująca państwom członkowskim swoboda określenia szkód objętych obowiązkowym ubezpieczeniem oraz jego warunków została ograniczona przez drugą i trzecią dyrektywę, ponieważ wprowadziły one obowiązek objęcia pewnych szkód ubezpieczeniem do wysokości określonych kwot minimalnych. Wśród tych obowiązkowo objętych ubezpieczeniem szkód znajdują się między innymi uszkodzenia ciała, jak wskazuje to art. 1 ust. 1 drugiej dyrektywy.
- 47 Jak wskazał rzecznik generalny w pkt 68–73 swej opinii oraz jak orzekł Trybunał EFTA w wyroku z dnia 20 czerwca 2008 r. w sprawie E-8/07 Celina Nguyen przeciwko The Norwegian State, *EFTA Court Report*, s. 224, pkt 26, 27, w świetle różnych wersji językowych art. 1 ust. 1 drugiej dyrektywy i art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy oraz celu ochronnego wspomnianych trzech dyrektyw należy uznać, że w zakres pojęcia uszkodzeń ciała wchodzi każda szkoda wynikająca z naruszenia integralności

osoby, w tym zarówno cierpienia fizyczne, jak i psychiczne, o ile zadośćuczynienie za nią jest przewidziane z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego przez właściwe dla sporu prawo krajowe.

- 48 Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem przepisy prawa Unii powinny być interpretowane i stosowane w sposób jednolity, w świetle wersji sporządzonych we wszystkich językach Unii. W przypadku rozbieżności pomiędzy różnymi wersjami językowymi tekstu prawa Unii dany przepis należy interpretować z uwzględnieniem ogólnej systematyki i celu uregulowania, którego stanowi część (zob. w szczególności wyrok z dnia 8 grudnia 2005 r. w sprawie C-280/04 Jyske Finans, Zb.Orz. s. I-10683, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 49 Tak oto, jako że różne wersje językowe art. 1 ust. 1 drugiej dyrektywy posługują się zasadniczo pojęciami zarówno uszkodzenia ciała, jak i szkody osobowej, należy oprzeć się na ogólnej systematyce i celu tego przepisu i dyrektywy. W tym względzie należy, po pierwsze, zaznaczyć, że pojęcia te uzupełniają pojęcie szkody materialnej, a po drugie, przypomnieć, że wspomniane przepisy i dyrektywa mają na celu w szczególności wzmocnienie ochrony poszkodowanych. W tych okolicznościach należy przyjąć szeroką interpretację rzeczonych pojęć przedstawioną w pkt 47 niniejszego wyroku.
- 50 W konsekwencji wśród szkód podlegających naprawieniu zgodnie z pierwszą, drugą i trzecią dyrektywą znajdują się szkody niematerialne, za które zadośćuczynienie przewidziane jest z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego przez właściwe dla sporu prawo krajowe.
- 51 Jeżeli o chodzi o kwestię tego, kto może domagać się naprawy tychże szkód niematerialnych, po pierwsze, należy zaznaczyć, że z analizy art. 1 pkt 2 w związku z art. 3 ust. 1 zdanie pierwsze pierwszej dyrektywy wynika, iż ochrona, jaką należy zapewnić na mocy tej dyrektywy, obejmuje każdą osobę uprawnioną, zgodnie z krajowym prawem odpowiedzialności cywilnej, do naprawy szkody spowodowanej przez pojazdy mechaniczne.
- 52 Po drugie, należy wyjaśnić, że jak zaznaczył to rzecznik generalny w pkt 78 opinii i wbrew twierdzeniom rządu niemieckiego, trzecia dyrektywa nie zawężyła kręgu chronionych osób, lecz przeciwnie, wprowadziła obowiązek objęcia ubezpieczeniem szkód poniesionych przez pewne osoby uważane za szczególnie zagrożone.
- 53 Ponadto jako że pojęcie szkody zawarte w art. 1 pkt 2 pierwszej dyrektywy nie jest bardziej ograniczone, brak podstaw, aby uznać – wbrew twierdzeniom rządu estońskiego – że pewne szkody, takie jak szkody niematerialne, powinny zostać wykluczone z zakresu tego pojęcia, ponieważ podlegają one naprawieniu zgodnie z mającym zastosowanie prawem krajowym odpowiedzialności cywilnej.
- 54 Żaden z przepisów pierwszej, drugiej i trzeciej dyrektywy nie pozwala stwierdzić, że prawodawca Unii pragnął ograniczyć ochronę, jaką zapewniają te dyrektywy, jedynie do osób bezpośrednio uczestniczących w zdarzeniu powodującym szkodę.
- 55 W konsekwencji państwa członkowskie są zobowiązane zapewnić, aby zadośćuczynienie należne zgodnie z ich krajowym prawem odpowiedzialności cywilnej za szkodę niematerialną poniesioną przez bliskich członków rodziny poszkodowanego w wypadku drogowym było objęte obowiązkowym ubezpieczeniem do wysokości przynajmniej minimalnych kwot określonych w art. 1 ust. 2 drugiej dyrektywy.
- 56 W niniejszej sprawie powinno tak być, ponieważ według wyjaśnień sądu odsyłającego osoby znajdujące się w sytuacji K. Haasovej i jej córki mają prawo na podstawie art. 11 i 13 czeskiego kodeksu cywilnego do zadośćuczynienia za szkodę niematerialną poniesioną wskutek śmierci ich małżonka i ojca.

- 57 Oceny tej nie może podważyć podnoszona przez rząd słowacki okoliczność, że przepisy te znajdują się w części czeskiego i słowackiego kodeksu cywilnego, która jest poświęcona naruszeniom praw jednostki i która jest autonomiczna w stosunku do części poświęconej odpowiedzialności cywilnej we właściwym znaczeniu w rozumieniu tych kodeksów.
- 58 Jako bowiem że odpowiedzialność osoby ubezpieczonej, wynikająca w niniejszej sprawie według sądu odsyłającego z art. 11 i 13 czeskiego kodeksu cywilnego, ma źródło w wypadku drogowym i ma charakter cywilny, brak jest podstaw, by uznać, że odpowiedzialność ta nie jest objęta zakresem krajowego materialnego prawa odpowiedzialności cywilnej, do którego odsyłają wspomniane dyrektywy.
- 59 W świetle ogółu powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy, art. 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy i art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych musi obejmować zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy zmarli w wypadku drogowym, o ile zadośćuczynienie to jest przewidziane z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego przez właściwe dla sporu w postępowaniu głównym prawo krajowe.

W przedmiocie pytania drugiego

- 60 W świetle odpowiedzi udzielonej przez Trybunał na pytanie pierwsze nie ma konieczności odpowiadania na pytanie drugie.

W przedmiocie kosztów

- 61 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z dnia 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności, art. 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy Rady 84/5/EWG z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych, zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/14/WE z dnia 11 maja 2005 r., i art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy Rady 90/232/EWG z dnia 14 maja 1990 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych należy interpretować w ten sposób, że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych musi obejmować zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy zmarli w wypadku drogowym, o ile zadośćuczynienie to jest przewidziane z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego przez właściwe dla sporu w postępowaniu głównym prawo krajowe.

Podpisy